

s ytal. H. Kur'erovoy] / Akkyle Bonyta Olyva – M. : «KhZh», 2003. – 218 s.

7. Payn Э. Myrnoe sosushchestvovanye XXI veka. Zakat vul'harnoho mul'tykul'turalyzma kak vozrozhdenye kul'tury moderna / Эмил' Abramovych Payn // Rossiya v hlobal'noy polytyke – 2001. – #2 (19 aprelya). – S. 8-23.

8. Robert's Dzh. Krakh modernyzatsyy: hlobalyzatsyya y kul'tura [Elektronnyy resurs] / Dzhon Robert's // Khudozhestvenniy zhurnal. – 2004. – # 4 (56). – Rezhym dostupu : <http://xz.gif.ru/numbers/56/3/>

9. Tsaturyan S. A. Mul'tykul'turalyzm v SShA y Evrope: polyttekhnolohyy v deystvyu / S. A. Tsaturyan, H. Yu. Fylymonov // Polytyka y obshchestvo. – 2012. – # 2. – S. 62-71.

Рецензент: Гедікова Н.Ф., д.політ. н., професор, декан факультету післядипломної освіти та роботи з іноземними громадянами Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

12.12.2014

УДК 329.273

Тарнавський Микола

ЄВРОАТЛАНТИЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ (ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ)

У статті розглянуто відносини України з Північноатлантичним альянсом, а також деструктивні дії Росії, спрямовані на перешкоджання цьому процесу. На конкретних прикладах низки країн, історичних фактах спрямовується статус нейтралітету для України, як найбільш поширена в суспільстві альтернатива НАТО. Досліджується фінансовий аспект можливих наслідків для держави в разі приєднання до альянсу. Автор обґрунтовує висновок щодо політичної доцільності та економічної вигідності євроатлантичної інтеграції України.

Ключові слова: колективна безпека, реформи, Північноатлантичний альянс, інтеграція, нейтралітет, ЄС, НАТО.

Тарнавский Николай

ЕВРОАТЛАНТИЧЕСКИЕ ПЕРСПЕКТИВЫ УКРАИНЫ (ИСТОРИКО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АСПЕКТ)

В статье рассмотрены отношения Украины с Североатлантическим альянсом, а также деструктивные действия России, направленные на задерживание этого процесса. На конкретных примерах ряда стран, исторических фактах представляется несостоятельность статусу нейтралитета для Украины, как наиболее известной в обществе альтернативе НАТО. Исследуется финансовый аспект возможных последствий для государства в случае присоединения к альянсу. Автор обосновывает вывод относительно политической целесообразности и экономической выгоды евроатлантической интеграции Украины.

Ключевые слова: коллективная безопасность, реформы, Североатлантический альянс, интеграция, нейтралитет, ЕС, НАТО.

Tarnavskiy Nicholas

EURO-ATLANTIC PROSPECTS OF UKRAINE (HISTORICAL AND ECONOMIC ASPECT)

The article describes the relations between Ukraine and NATO, as well as destructive Russia's actions aimed at the retention of the process. With specific examples of some countries, historical facts seems untenable status of neutrality for Ukraine, as the most well-known in the community an alternative to NATO. We investigate the financial aspect of possible implications state in the case of accession to the alliance. The author substantiates the conclusion about political expediency and economic profitability of Euro-Atlantic integration of Ukraine.

Keywords: collective security, reform, the North Atlantic Alliance, integration, neutrality, EU and NATO .

Нинішнє покоління українців ще добре пам'ятає, коли наша держава була однією з перших пострадянських країн, яка започаткувала формальні відносини з НАТО. Починаючи з 2012 року, з прийняттям Радою національної безпеки і оборони рішення «Про стратегію щодо Організації Північноатлантичного договору» визначено: « Україна виходить з того, що кінцевою метою Євроатлантичної політики є вступ до цієї організації як основи

загальноєвропейської структури безпеки». Того ж року Верховна Рада України підпорядкувала цю стратегію і наголосила на необхідність інтенсифікації підготовки до повноправного членства в альянсі. Згадані рішення були задіяні у Законі України «Про основи національної безпеки № 964-4 від 19 червня 2003 року. Набуття членства в ЄС та НАТО при збереженні добрих відносин з Російською Федерацією та іншими країнами світу. Отже, ще на початку поточного століття курс нашої держави на вступ Північноатлантичного альянсу було схвалено вищим законодавчим органом і визначений як стратегічний. Однак, як кажуть, не судилося. Через 10 років, як тільки країною були здійснені перші практичні кроки в напрямі євроінтеграції, «стратегічний партнер», розпочав спричиняти торгівельний тиск на Україну.

В період сьогодення, коли у згаданій частині України ведеться повномасштабні бойові дії з військами РФ, влада та населення, як ніколи усвідомлюють необхідність для підготування країни у складі європейської організації колективної безпеки. Виникає початкова потреба висвітлення цієї доленосної для України проблеми, її перспектив, а також економічних наслідків в разі можливого членства в альянсі. Тема статті, яка саме присвячена розгляду даного процесу складає її **актуальність**.

Мета дослідження: на підставі аналізу конкретних прикладів, історичних фактів довести не лише політичну доцільність та економічну вигідність євроатлантичної інтеграції України, але і її повноправне членство в Організації Північноатлантичного договору.

Зі свого боку і НАТО йде назустріч зацікавленим країнам. Так, ще в 1999 році, з метою допомогти їм підготуватися до вступу в альянс, було розроблено відповідний План дій щодо членства (ПДЧ). Він базується на основі інтенсифікованого та індивідуального діалогу, який передбачає запровадження заходів, спрямованих на сприяння країнам-претендентам в їх підготовці до майбутнього вступу в Організацію.

На Бухарестському Саміті НАТО у 2008 році Україна перебувала «за крок» до надання їй згаданого ПДЧ. Незважаючи на те, що абсолютна більшість делегацій країн-членів альянсу підтримувала таке рішення, спецоперація Росії, яка була успішно проведена її відповідною службою, зуміла схилити представників Німеччини та

ще кількох країн до думки, щоб заблокувати рішення щодо надання ПДЧ Україні.

Тут є необхідність згадати ставлення РФ до країн, які намагаються вийти з під її впливу.

Сусідня держава безпосередньо або опосередковано втручається в нинішні стосунки між Україною і альянсом. Вона погрожує Україні мало не в кожній заяві. Причиною таких дій, що всім зрозуміло, є намагання Москви впливати на процес євроатлантичної інтеграції нашої держави, пробуючи забезпечити, таким чином, власні домінуючі позиції на пострадянському просторі. Це й змушує російських політиків вдаватися до вигадок про НАТО часів «холодної війни» - як про агресивні відносини.

Звідси і їх відповідне ставлення до країн, які мають намір долучитися до членства в альянсі. Згадаймо, наприклад, про тиск, який чинився на колишні республіки Прибалтики перед їх вступом до НАТО, але, як відомо, нічого з того не вийшло. Тепер на черзі Україна, Грузія, можливо й Молдова, які вже відчувають «старшого брата». Газ, залізничні вагони, труби, м'ясо, молоко і навіть шоколад і вино – все було задіяне як важелі впливу. Якщо ж і це не дало бажані результати, то в хід йде останній аргумент – збройне вторгнення, свідками чого ми були у 2014 році.

Однак, повернемося у недалеке минуле, а саме до 2010 року, коли політична ситуація, в Україні почала поступово, але впевнено змінюватися. Особливо це стосувалося зовнішнього вектору її розвитку. Тоді керівництву держави на чолі з новообраним проросійським президентом і, як згодом виявилось кримінальним злочинцем В. Януковичем, піддаючись тиску Росії, вдалося змінити згаданий стратегічний курс країни та нав'язати їй позаблоковий статус. Та не все склалося так, як було задумано кремлівськими політиками.

Вже через три роки, щодо зовнішньополітичної орієнтації країни, чітко висловився український народ. Це було здійснено на столичному «Майдані», а згодом і на останніх засіданнях (2014 р.) Верховної Ради України. Про це свідчать вже перші кроки їх діяльності, коли Парламент з ініціативи глави держави, конституційною більшістю голосів скасував згаданий позаблоковий статус держави.

Це доленосне рішення, яке відбулося 23 грудня згаданого року,

відкрило шлях до євроатлантичної інтеграції. Він може виявитися тривалим і достатньо тернистим. Складність цього курсу полягає в тому, що кожна країна-претендент повинна відповідати необхідним критеріям вступу до альянсу. У зв'язку з тим, виникає потреба проведення низки реформ, причому не лише в збройних силах, а й в економіці. Однак, можливі складові, неодмінно виявляться важливими результату-гарантій безпеки держави.

На європейському континенті лише НАТО є тією політичною і військовою силою, здатною це здійснити і яка вже півстоліття надійно захищає країни-члени альянсу. Важливо, що вони представляють різні континенти, культури та цивілізації.

На сьогодні, після 5 хвиль розширення, членами, згаданого блоку, є 28 країн: Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Ісландія, Іспанія, Італія, Канада, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Польща, США, Туреччина, Угорщина, Франція, Чехія, Литва, Латвія, Естонія, Румунія, Болгарія, Словаччина, Словенія. Останні дві країни, які підписали протоколи про приєднання до альянсу (9 липня 2008 року у Брюсселі) це Албанія і Хорватія.

НАТО – це міжурядова організація, політико-безпековий союз, об'єднаний спільною системою цінностей, до яких належить демократія, свобода, верховенство права, вирішення спорів мирним шляхом. Він вважається найкраще організованою та дієвою міжнародною організацією. Ідеологія Північноатлантичного договору викладена у Договорі, укладеного у Вашингтоні 4 квітня 1949 року десятима європейськими та двома північноамериканськими країнами, які взяли на себе зобов'язання щодо забезпечення взаємної оборони.

І в сучасний період НАТО продовжує залишатися практично єдиною дієвою високоорганізованою інституцією колективної безпеки, діяльність якої ґрунтується на високих стандартах у сфері захисту прав людини, демократизації суспільства, рівня розвитку економіки, а також соціальних надбань та військових стандартів. Прикладом останнього, може засвідчити той факт, що згідно статусу альянсу при прийнятті рішень домінує принцип консенсусу, тобто вони приймаються лише коли всі його представники проголосують «за». Такий механізм практично виключає можливість необдуманих чи авантюрних рішень в інтересах однієї чи кількох держав.

Тут необхідно зазначити, що в деяких випадках Альянс

приймає рішення і про застосування сили, коли всі мирні дипломатичні засоби не призводять до припинення масових вбивств та репресій за етнічною, релігійною та політичною ознаками. Тому можуть свідчити кілька прикладів кінця минулого століття. Так, у 1999 році останній комуністичний режим Європи Президента колишньої Югославії Мілошевича протягом десяти років влаштував кілька братовбивчих війн, у яких масово гинули представники різних етнічних груп. Тоді, внаслідок двомісячної операції НАТО на Балканах й було встановлено мир, який зберігається до сьогоднішнього дня. Рада Безпеки ООН також дала мандат на проведення відповідної операції в Афганістані з усуненням терористичного режиму та підтримку миру в цій країні. Як бачимо, в сучасному світі інколи виникають ситуації, коли мир та спокій можна встановити лише шляхом примусу. В таких умовах НАТО як організація колективної безпеки, може брати на себе відповідальність і виконувати покладені міжнародною спільнотою завдання.

Прикро констатувати, але подібні заходи альянсу широко використовуються повними політичними силами з метою його дискредитації та надання ореолу «агресивного військового блоку». Однак, з точки зору здорового глузду, приборкання терору чи протидію катастрофам не можна вважати «агресією» - це є обов'язком людства.

На жаль, певний прошарок суспільства, не володіючи достатньою інформацією щодо євроатлантичної інтеграції України, висловлює недовіру такій перспективі, а дехто – навіть стурбованість. Водночас і регулярні соціологічні опитування яскраво свідчать про те, як глибоке та міцне коріння у нашій країні мають стереотипи радянського минулого. Вже давно не існує двополярного світу, холодна війна стала надбанням історії, а відлуння комуністичних фобій не втрачають своїх барв, які слід прямо сказати, і тепер є достатньо привабливими для окремих громадян.

Не зважаючи на такий стан речей, наукова і політична еліти лише в останні роки намагаються пояснити громадськості чому Північноатлантичний альянс вважається для України найбільш дієвою системою колективної безпеки і на яких засадах може ґрунтуватися вибір нашої держави на користь НАТО. Вважаємо, що

після згаданого рішення Парламенту України, до цього процесу повинні приєднатися і відповідні державні інституції.

Важливою складовою інформованості населення повинно стати акцентування на те, що останнє слово у згаданому доленосному рішенні належатиме громадянам України, яке висловлять на відповідному референдумі. Звісно, що це слово має бути сказане на підставі об'єктивної інформації про всі переваги, а можливо й деякі недоліки приєднання нашої країни до НАТО.

Лише тоді існуючі міфи про цей обраний союз залишаться лише казками минулого, а просування України до високих економічних, соціальних і безпечних стандартів євроатлантичної спільноти стане усвідомленим і не змінним.

Проблема інформованості населення ускладнюється ще й тим, що в українському суспільстві, як вже згадувалося, не існує єдиної думки відносно євроатлантичної інтеграції і має місце низка альтернативних бачень оборонної політики. Найбільш поширена з них – нейтралітет України. Проте, на шляху утвердження зазначеної альтернативи, її гіпотетичного розвитку існують вкрай серйозні перешкоди. Таких, найбільш суттєвих перешкод, на наш погляд, три.

По-перше, геополітичні. Через Україну, яка розташована у географічному центрі Європи і є геостратегічною важливою державою, пролягають різноманітні транс'європейські комунікації Схід-Захід, Північ-Південь. Відтак контроль над Україною дає неодмінні геополітичні переваги і є цінністю, вартою силового вирішення проблеми, що в разі її виникнення, не зупинить нейтральний статус нашої країни.

По-друге, політичні. Самопроголошений нейтральний статус не має жодної цінності, якщо він не визнаний і не гарантований міжнародним співтовариством. Проблематично, щоб це здійснили, наприклад, провідні європейські країни, забезпечуючи надійними військовими гарантіями політичний статус України, ще й коштами своїх платників податків. Чому виявилось варті подібні гарантії безпеки, які були надані Україні урядами РФ, США та Великобританії на Будапештському Саміті у 1991 році.

Якщо зазирнути в недалеке історичне минуле, то дуже повчальним є досвід Угорщини. Так, під час революційних подій 1956 року, вона проголосила нейтралітет, який наступного ж дня порушив тодішній СРСР, що силоміць скинув революційний уряд І. Надя і

привів до влади маріонетковий режим Я. Кадара. Не врятував також і нейтралітет Фінляндії від радянської агресії у 1939 році. За це, до речі, СРСР було виключено із Ліги Націй (ООН попередник).

З приведених прикладів випливає, що будь-які домовленості у галузі безпеки, які позбавлені юридичної сили, надійними вважатися не можуть.

Щодо України, то нейтральний статус не дає належної відповіді на реалізацію стратегічних інтересів та мінімізацію загроз національній безпеці. Як ми вже пересвідчилися, наша держава в останні роки залишалася віч-на-віч з Росією, що враховуючи асиметричні відносини й неспівмірні потенціали, означало поступове втягування України в орбіту російського впливу.

По-третє, екологічні. Передусім, необхідно зазначити, що позаблоковість, нейтралітет для будь-якої країни, а головне-її громадян коштує достатньо дорого, адже держава має забезпечувати формування, повну комплектацію та повноцінне функціонування всіх родів військ, а захист країни має бути гарантований в усіх географічних напрямках.

Навіть у найбільш економічно розвинутій Північній Європі нейтральні країни витрачають на оборону в середньому значно більше ніж держави-члени НАТО. Наприклад, це-2% ВВП у Фінляндії та 2,1 % у Швеції. Європейські ж країни-члени альянсу спрямовують на оборону в середньому 1,7% відсотка ВВП.

Ще один приклад країн, які самостійно, без будь-яких союзів, забезпечують власну оборону. Це такі держави, як Сирія - оборонний бюджет складає 5,9 % ВВП, Іран-3,3%, Пакистан-4,9 % тощо. З республік колишнього СРСР показовим для України є Туркменістан – нейтральна країна, яка в 1995 році оголосила свій вибір. Оборонні витрати цієї країни зросли: 1996 рік - 2 % ВВП, 2000-2005 роки – 4,5 %, 2005-2010 роки-майже 5,5 % ВВП. Як бачимо, з точки зору витрат на оборону, альянс визначає в порівнянні з обраними бюджетами нейтральних країн.

Важливо, що тут доречно звернути увагу ще на один важливий аспект: нові держави зі вступом до НАТО, а згодом і до ЄС наростили темпи економічного зростання. Зокрема, у Польщі вони збільшилися з 1,4 % у 2003 році до 3,8 % у 2004 та 4 % у 2005-му. Подібний процес спостерігався у всіх країнах, що обрали шлях

євроатлантичної інтеграції. Зрозуміло, що Україна не стане винятком у разі приєднання до альянсу. Вступ нашої держави до нього неодмінно сприятиме покращенню та інвестиційної привабливості. Статистичні дані свідчать, наприклад, що після вступу Болгарії до Організації, прямі іноземні інвестиції в економіку країни зросли вдвічі, а Румунії – на 141 %. Щодо Чехії, Польщі й Угорщини, то ці цифри виявилися ще більш вражаючими. Нарешті, щодо фінансової складової, пов'язаної з вірогідним вступом України до альянсу. У цьому питанні виникає необхідність розвіяти один із найбільш розповсюджених міфів про НАТО, а саме той, що нібито приєднання до нього може виявитися непосильним тягарем для державного бюджету.

Дійсно, членство будь-якої країни в організації Північноатлантичного договору передбачає щорічну сплату внесків до військового і цивільного бюджетів альянсу, а також до бюджету програм-інвестицій у безпеку НАТО. Однак, внески до цих бюджетів для кожної держави не перевищують 0,5-1 % загальних виплат на оборону. Наприклад, сукупний внесок сусідньої Польщі у 2010 році склав близько 30 мільйонів доларів США. Є підстави вважати, що членські внески України матимуть значно менші обсяги.

Наша держава вже отримує від альянсу не лише моральну та дипломатичну підтримку, але й помітну матеріальну допомогу. У минулі роки, - це подолання повеней у деяких регіонах України, забезпечення екологічної безпеки при знищенні застарілих артилерійських снарядів, фінансова підтримка в період проведення спільних військових навчань тощо. Особливо допомогла НАТО тепер, коли наша держава фактично перебуває в стані війни. На жаль, що зрозуміло, обсяг і складові воєнної допомоги рекламувати не прийнято.

Наведені аргументи створюють, на нашу думку, підстави зробити такі основні **висновки** щодо:

По-перше, важливості та своєчасності прийнятого Верховною Радою України рішення, яким було скасовано позаблоковий статус держави. Воно поновило шлях до євроатлантичної інтеграції, а в майбутньому – повноправного членства в Євросоюзі і НАТО. Такий курс країни є політично доцільним і економічно вигідним.

По-друге, не зважаючи на можливі складнощі на шляху досягнення кінцевої мети, лише вступ до європейської системи

колективної безпеки, тобто згаданого військово-політичного блоку, гарантуватиме нашій державі в майбутньому забезпечення недоторканості кордонів України, її стабільність і безпеку.

По-третє, вступ до НАТО засвідчить факт приєднання країни до сім'ї націй зі спільними демографічними цінностями, що матиме глибоке цивілізаційне значення.

Є впевненість, що цей процес буде підтриманий, у відповідний час, більшістю українського народу. Автор сподівається, що стаття, в певній мірі, допоможе читачам створити власне ставлення щодо висвітленої теми.

Література

1. Фурашев В., Макобрій О. Вступ до життя крізь призму життя. – К.: «Прес-Кіт», 2008. – 32 с.
2. Що таке НАТО. Publick Diplomacy Devesion. Brussels-Belgium. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.NATO.int.
3. Новітній поступ ЄС. Представництво Європейської Комісії в Україні. - К.: «Еліт-прес», 2008. – 68 с.
4. Активне залучення, сучасна оборона, сучасна концепція оборони та безпеки країн-членів НАТО. NATO Publick Diplomacy Devesion. Brussels-Belgium. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.NATO.int
5. Європейський Союз і Україна. – К.: «Фенікс», 2004. – 19 с.

1. Furashev V., Makobrij O. Vstup do zhy`ttya kriz` pry`zmu zhy`ttya. – К.: «Pres-Kit», 2008. – 32 s.
2. Shho take NATO. Publick Diplomacy Devesion. Brussels-Belgium. [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: www.NATO.int.
3. Novitnij postup YeS. Predstavny`cztvo Yevropejs`koyi Komisiyi v Ukrayini. - К.: «Elit-pres», 2008. – 68 s.
4. Akty`vne zaluchennya, suchasna oborona, suchasna koncepciya oborony` ta bezpeky` krayin-chleniv NATO. NATO Publick Diplomacy Devesion. Brussels-Belgium. [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: www.NATO.int
5. Yevropejs`ky`j Soyuz i Ukrayina. – К.: «Feniks», 2004. – 19 s.

Рецензент: Попков В.В., д.філософ. н., професор кафедри політології Одеського національного університету ім. І.І. Мечнікова

10.03.2015